

Anna Batorczak

Uniwersytet Warszawski

EDUKACJA NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU DO 2030 ROKU

Słowa kluczowe: edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju, zrównoważony rozwój, edukacja

EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT BY 2030

Keywords: education for sustainable development, sustainable development, education

Uznając, że właściwa edukacja jest kluczowym warunkiem realizacji założeń zrównoważonego rozwoju, edukację ustanowiono jednym spośród 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju, przyjętych na 70. sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ obradującej w dniach 25–27 IX 2015 r. w Nowym Jorku z udziałem 100 przedstawicieli państw, szefów rządów i liderów społeczeństwa obywatelskiego.

Prowadzenie edukacji jest wpisane w realizację każdego z Celów Zrównoważonego Rozwoju, ale ustalenie Celu 4.: „Zapewnienie edukacji włączającej na wysokim poziomie oraz umożliwienie wszystkim ludziom edukacji przez całe życie” szczególnie mocno podkreśla przekonanie przywódców społeczności światowej, że edukacja ma zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia wszystkich Celów ZR. Bez odpowiedniej edukacji niemożliwy jest postęp w którymkolwiek obszarze zrównoważonego rozwoju: ochrony zdrowia, zrównoważonej konsumpcji i produkcji, ochrony klimatu przeciwdziałaniu ubóstwu czy dążeniu do równouprawnienia¹.

Organizacja Narodów Zjednoczonych od początku powstania koncepcji zrównoważonego rozwoju przykłada ogromną wagę do roli edukacji w osiąganiu zrównoważonego rozwoju, mobilizując światowe społeczeństwo do jej wdrażania. Intensywność podejmowanych działań najwymowniej świadczy o tym, jak duże nadzieje pokłada się w edukacji i jej udziale w transformowaniu rozwoju cywilizacyjnego.

¹ <http://www.unesco.pl/662/> [dostęp: 17 lipca 2023 r.].

Do najważniejszych międzynarodowych inicjatyw ONZ obligujących kraje Europy i całego świata do wprowadzania edukacji dla zrównoważonego rozwoju (EZR) do systemów kształcenia należą:

— Dekada Edukacji na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju proklamowana w 2002 r. przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych na lata 2005–2014. Dekada była koordynowana przez agendę ONZ do Spraw Wychowania, Nauki i Kultury (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* — UNESCO).

— Program Działań Globalnych Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju² (*Global Action Programme on Education for Sustainable Development*) przyjęty na konferencji podsumowującej Dekadę EZR, która miała miejsce w Japonii, Aichi-Nagoya, w listopadzie 2014 r.

— Agenda 2030 i 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju przyjęte podczas 70. Sesji Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych we wrześniu 2015 r.

— Dekada Edukacji na rzecz Zrównoważonego Rozwoju do 2030 r. przyjęta w 2021 r. podczas Światowej Konferencji UNESCO nt. Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju w Berlinie.

Każda z tych inicjatyw nie tylko określa zobowiązania, ale również ustanawia cele, doprecyzowuje zakres i charakterystykę tej edukacji.

Pojęcie edukacji dla zrównoważonego rozwoju z wyraźnym wskazaniem na to, że jest to edukacja zajmująca się wzajemnie powiązаныmi zagadnieniami środowiska, gospodarki i życia społecznego, pojawiło się w Agendzie 21 — kluczowym dokumencie przyjętym na konferencji Narodów Zjednoczonych „Środowisko i Rozwój” w Brazylii, w Rio de Janeiro w 1992 r. W części IV: *Środki Realizacji*, w rozdziale 36: *Edukacja, szkolenie i świadomość społeczna*, najważniejsze tezy zostały zapisane w następujący sposób³:

— Wiele osób nie rozumie ścisłych zależności pomiędzy działalnością człowieka a środowiskiem, ponieważ ich wiedza jest niedokładna lub niewystarczająca.

— Należy uwrażliwić ludzi i zwiększyć ich zaangażowanie w proces poszukiwania rozwiązań dotyczących problemów środowiska i rozwoju. Edukacja może kształtować świadomość, jeśli chodzi o kwestie środowiska i etykę, wartości i postawy, umiejętności i zachowania umożliwiające rozwój zrównoważony. W celu osiągnięcia tego zamierzenia edukacja powinna obejmować nie tylko środowisko fizyczne i biologiczne, lecz także zagadnienia środowiska społeczno-gospodarczego oraz rozwój człowieka.

² „Global”, tłum. własne.

³ *Rozwój zrównoważony w edukacji szkolnej. Jak nauczać zgodnie z ideami Szczytu Ziemi*, red. K. K a f e l, W. L e n a r t, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1996, s. 8.

Przyjęcie Agendy 21 nałożyło na państwa-sygnatariuszy tego dokumentu obowiązek opracowania krajowych i lokalnych strategii edukacyjnych, które miałyby na celu uwzględnianie w programach nauczania na wszystkich poziomach zagadnień przedstawiających wzajemną integrację problemów związanych z ochroną środowiska i rozwojem⁴. W Polsce, w oparciu o bardzo szerokie i wnikliwe konsultacje społeczne, powstał dokument: *Przez edukację do zrównoważonego rozwoju. Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej*, w którym cele edukacji służącej zrównoważonemu rozwojowi sformułowano w następujący sposób⁵:

— Kształtowanie pełnej świadomości i budzenie zainteresowania społeczeństwa wzajemnie powiązаныmi kwestiami ekonomicznymi, społecznymi, politycznymi i ekologicznymi.

— Umożliwienie każdemu człowiekowi zdobywania wiedzy i umiejętności niezbędnych dla poprawy stanu środowiska.

— Tworzenie nowych wzorców zachowań, kształtowanie postaw, wartości i przekonań jednostek, grup i społeczeństw, uwzględniających troskę o jakość środowiska.

Dekada Edukacji na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2005–2014

Od Szczytu Ziemi w Rio de Janeiro w 1992 r. Organizacja Narodów Zjednoczonych organizuje co dziesięć lat światowe konferencje poświęcone zrównoważonemu rozwojowi, podczas których podsumowuje się i ocenia wypełnienie przyjętych zobowiązań oraz planuje kolejne działania odpowiadające zmieniającym się czasom i nowym wyzwaniom. Druga konferencja zatytułowana „Światowy Szczyt w sprawie Zrównoważonego Rozwoju” odbyła się w Afryce Południowej, w Johannesburgu w 2002 r. Niestety z prezentowanych podczas konferencji analiz i raportów wynikało, że zarówno w sferze praktycznych działań, jak i w sferze kształtowania świadomości, nie zostały spełnione pokładane oczekiwania i w związku z tym należy zintensyfikować działania⁶. Dla wzmocnienia i podniesienia efektywności edukacji ONZ podczas Drugiego Szczytu Ziemi proklamowało Dekadę Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju na lata 2005–2014. Koordynację Dekady EZR powierzono

⁴ *Przez Edukację do Zrównoważonego Rozwoju. Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej*, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2001, s. 29.

⁵ Tamże, s. 8.

⁶ A. Kalinowska, *Dekada Edukacji dla zrównoważonego Rozwoju — zmniejszanie barier*, w: *Wybrane zagadnienia z ekologii i ochrony środowiska. Teoria i praktyka zrównoważonego rozwoju. Wybór wykładów z lat 2004–2007*, red. A. Kalinowska, W. Lenart, Uniwersyteckie Centrum Badań nad Środowiskiem Przyrodniczym, Warszawa 2007, s. 45.

UNESCO⁷. Ustanawiając Dekadę EZR, Organizacja Narodów Zjednoczonych uznała edukację na rzecz zrównoważonego rozwoju za kluczowe wyzwanie XXI w. i istotne narzędzie mogące skutecznie przyczynić się do poprawy jakości życia wszystkich ludzi na świecie. Realizacja Dekady miała wzmocnić rolę EZR i służyć osiągnięciu postępu w tak ważnych i nieodzownych kwestiach jak:

- wspieranie pokoju na świecie,
- walka z globalnym ociepleniem,
- zmniejszenie przepaści rozwojowej między bogatymi a biednymi krajami oraz walka z biedą,
- przeciwdziałanie marginalizacji kobiet i dziewcząt.

Choć nadrzędnym celem Dekady EZR było prowadzenie skutecznej praktyki tej edukacji na całym świecie to istotne było również doprecyzowanie czym jest edukacja dla zrównoważonego rozwoju oraz upowszechnienie tego terminu. Podkreślono, że EZR nie jest oddzielnym tematem czy też rozszerzeniem programu nauczania, lecz nowatorskim podejściem do nauczania.

Dekada EZR wiązała się także z innymi globalnymi inicjatywami edukacyjnymi, którym patronuje UNESCO: programem Edukacji dla Wszystkich⁸, koncentrującym się na zapewnieniu powszechnego dostępu do edukacji oraz Dekadą Alfabetyzacji (2003–2012), której celem jest zapewnienie edukacji dorosłym. Wszystkie te inicjatywy łączy wspólna idea: edukacja jest kluczem do zrównoważonego rozwoju⁹.

Ogłoszenie przez ONZ Dekady EZR zaowocowało w 2005 r. ważnym dokumentem określającym zasady realizacji Dekady EZR w krajach europejskich — **Strategią Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ**¹⁰. Nadrzędnym celem Strategii EZR, zgodnie z wytycznymi UNESCO, jest włączanie tematyki zrównoważonego rozwoju do programów nauczania na wszystkich poziomach kształcenia edukacji formalnej oraz do edukacji nieformalnej i pozaformalnej (mimowolnej).

⁷ UNESCO (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*) organizacja wyspecjalizowana ONZ, której podstawowym celem jest wspieranie współpracy międzynarodowej w dziedzinie kultury, sztuki i nauki, a także wzbudzanie szacunku dla praw człowieka, bez względu na kolor skóry, status społeczny i religię, <https://pl.wikipedia.org/wiki/UNESCO> [dostęp: 27 lipca 2022 r.].

⁸ Program Edukacja dla Wszystkich (*Education for All*) zainicjowany na Światowej Konferencji w Jomtien (Tajlandia, 1990) jest głównym programem edukacyjnym UNESCO, <http://www.unesco.pl/edukacja/edukacja-dla-wszystkich/> [dostęp: 6 lipca 2022 r.].

⁹ Strony Polskiego Komitetu ds. UNESCO, <http://www.unesco.pl/> [dostęp: 1 lipca 2022 r.].

¹⁰ Całość dokumentu Strategii dostępna jest na stronach Ministerstwa Środowiska, https://www.mos.gov.pl/g2/big/2009_04/4f3f267429420f4dfcb32b98f1ac8605.pdf [dostęp: 20 marca 2022 r.].

W przyjętym dokumencie Strategii podkreślono kluczową rolę edukacji i szkoły w osiąganiu zrównoważonego rozwoju i określono warunki skutecznej realizacji EZR w szkole¹¹:

— EZR wymaga zmian w strukturze programów i metod nauczania, tak aby nie był to wyłącznie proces przekazywania wiedzy, ale aby było to wspólne badanie rzeczywistych sytuacji życiowych podejmowane razem przez uczniów i nauczyciela. Celem takich wspólnych badań jest identyfikowanie i analiza aktualnych problemów i poszukiwanie dla nich możliwych rozwiązań.

— Instytucje edukacji formalnej przekazując wiedzę oraz kształtując świadomość i wpływając na odpowiednie zachowania uczniów same powinny funkcjonować według zasad zrównoważonego rozwoju. W placówce oświatowej w praktyczne działania na rzecz ZR powinni być włączeni uczniowie, nauczyciele, osoby zarządzające, pozostały personel, a także rodzice i inne osoby poza szkołą.

Tak jak zrównoważony rozwój dotyczy wszystkich ludzi na świecie, tak i adresatami edukacji dla zrównoważonego rozwoju są wszystkie osoby w każdym wieku. Jednak szczególnie ważne znaczenie dla przekazywania wiedzy oraz kształtowania umiejętności i postaw koniecznych dla skutecznego urzeczywistniania zrównoważonego rozwoju ma edukacja formalna realizowana w szkole. Szkoła jest instytucją, która obejmuje zasięgiem oddziaływania wszystkie osoby przed osiągnięciem pełnoletności, przygotowując je do podejmowania ról społecznych w życiu dorosłym. Kierując się tym przesłaniem najważniejszym zaleceniem Strategii Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ jest włączanie tematyki zrównoważonego rozwoju do programów nauczania na wszystkich poziomach kształcenia.

Wskazania zawarte w Strategii pozostają aktualne i pokrywają się z osiągnięciami i rozwijanymi trendami zakończonej Dekady Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju. Podsumowanie wyników Dekady odbyło się podczas Światowej Konferencji na temat Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju w dniach 10–12 XI 2014 r. w Aichi-Nagoya (Japonia). To ważne spotkanie zgromadziło ponad 1000 uczestników z kilkudziesięciu krajów, wśród których znalazło się 76 przedstawicieli ministerstw z krajów członkowskich UNESCO, reprezentanci organizacji pozarządowych, akademicy, przedstawiciele biznesu oraz młodzieży ze 150 krajów¹². Zaprezentowano raport podsumowujący osiągnięcia Dekady EZR „Shaping the Future We Want”¹³.

¹¹ *Strategia Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ*, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2008, s. 8–11.

¹² <http://www.unesco.pl/edukacja/dekada-edukacji-nt-zrownowazonego-rozwoju/neste/1/article/37/swiatowa-konferencja-na-temat-edukacji-dla-zrownowazonego-rozwoju/> [dostęp: 7 lipca 2022 r.].

¹³ *Shaping the Future We Want. UN Decade of Education for Sustainable Development (2005–2014), FINAL REPORT*, UNESCO, Paris 2014.

Program Działań Globalnych Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju¹⁴ (*Global Action Programme on Education for Sustainable Development*)

Zakończenie Dekady EZR nie było zakończeniem wysiłków UNESCO na rzecz edukacji dla zrównoważonego rozwoju. Podczas konferencji w Nagoi przedstawiciel japońskiego rządu, Minister Edukacji, Kultury, Sportu, Nauki i Technologii, Hideki Niwa, podkreślił, że: „Edukacja dla Zrównoważonego Rozwoju nie kończy się wraz z ostatnim rokiem Dekady. Przeciwnie, powinniśmy teraz zwiększyć zaangażowanie na rzecz EZR, wykorzystując doświadczenie zdobyte podczas ostatnich dziesięciu lat”¹⁵.

Kontynuacją działań podjętych na całym świecie było ogłoszenie przez UNESCO podczas konferencji w Nagoi Programu Działań Globalnych Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju (*Global Action Programme on Education for Sustainable Development — GAP*). Uczestnicy konferencji wyznaczyli „Mapę Drogową dla Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju”, służącą wdrożeniu Globalnego Programu Działań (*Roadmap for implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development*). W dokumencie przyjętym do roku 2019 podkreślono, że porozumienia polityczne, zachęty finansowe i nowoczesne technologie nie są wystarczające do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju. Konieczna jest radykalna zmiana sposobów myślenia i działania w kształtowaniu naszych relacji z innymi ludźmi i całym ekosystemem Ziemi. Dla zapewnienia rozwoju, który zaspokoi potrzeby obecnych i przyszłych pokoleń, potrzebne jest wyposażenie wszystkich osób w odpowiednią wiedzę i umiejętności oraz ukształtowanie właściwego systemu wartości. GAP wyznacza pięć obszarów rozwoju EZR:

1. Kształtowanie polityki, która będzie wspierała EZR.
2. Transformację procesu nauczania i prowadzenia szkoleń.
3. Doskonalenie zawodowe nauczycieli i edukatorów.
4. Mobilizowanie młodzieży.

5. Wzmacnianie działań służących wprowadzaniu zrównoważonego rozwoju na poziomie lokalnym¹⁶.

Rozwijanie i wzmacnianie edukacji dla zrównoważonego rozwoju w powyższych obszarach ma dać każdemu człowiekowi możliwość zdobywania wiedzy, nabywania umiejętności oraz kształtowania systemu wartości i podejścia, które umożliwią mu

¹⁴ „Global”, tłum. własne.

¹⁵ <http://www.unesco.pl/edukacja/dekada-edukacji-nt-zrownowazonego-rozwoju/neste/1/article/37/swiatowa-konferencja-na-temat-edukacji-dla-zrownowazonego-rozwoju/> [dostęp: 7 lipca 2022 r.].

¹⁶ *Roadmap for Implementing Global Action Programme on Education for Sustainable Development*, <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf> [dostęp: 20 marca 2023 r.].

praktyczną realizację zasad zrównoważonego rozwoju. W dokumencie Globalnego Programu Działań opisano następujące „wymiar” EZR:

— Treści nauczania — włączanie do programów nauczania tematyki dotyczącej najważniejszych współczesnych przejawów niezrównoważonego rozwoju takich jak: globalne ocieplenie, utrata różnorodności biologicznej, zapobieganie kłęskom żywiolowym, niezrównoważona konsumpcja i procesy produkcyjne.

— Pedagogika i środowisko nauczania — przeprowadzanie procesu nauczania-uczenia się w sposób interaktywny, tak aby osoba ucząca się (uczeń), zajmowała w procesie nauczania centralną pozycję umożliwiającą jej dokładną analizę i badanie omawianych zagadnień, podejmowanie działań i transformacji. Środowisko nauczania zarówno fizyczne, jak i wirtualne (online) powinno być kształtowane tak, żeby zachęcać osoby uczące się do podejmowania działań na rzecz zrównoważonego rozwoju.

— Rezultaty nauczania — kształtowanie i promowanie kluczowych kompetencji EZR takich jak systemowe (krytyczne) myślenie, wspólne (grupowe) podejmowanie decyzji oraz branie odpowiedzialności za obecne i przyszłe generacje.

— Społeczna transformacja — umożliwienie wszystkim odbiorcom EZR, bez względu na ich wiek i miejsce kształcenia oraz jego rodzaj, transformacji siebie i swojego otoczenia (społeczeństwa), w tym:

- umożliwienie przejścia do „zielonej” ekonomii i społeczeństw poprzez rozwijanie umiejętności i kompetencji potrzebnych do rozwoju rynku pracy i wykonywania „zielonych” zawodów oraz motywowanie do prowadzenia zrównoważonego stylu życia.
- umożliwienie ludziom bycie „globalnymi obywatelami”, którzy angażują się i podejmują działania, zarówno w skali lokalnej, jak i globalnej, przyczyniając się do rozwiązywania globalnych problemów i tym samym współtworząc bardziej sprawiedliwy, pokojowy, włączający (a nie dzielący) i zrównoważony świat¹⁷.

Zgodnie z wyznaczonymi celami Globalnego Programu Działań EZR powinna znaleźć się we wszystkich agendach, programach i działaniach służących wdrażaniu zrównoważonego rozwoju. W odniesieniu do edukacji szkolnej podkreślono, że nie jest wystarczające podejmowanie tematyki zrównoważonego rozwoju na lekcjach ani nawet zarządzanie szkołą zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Zrównoważony rozwój powinien być misją szkoły — całe nauczanie, funkcjonowanie szkoły, współpraca z otoczeniem powinno być przesiąknięte tą wizją rozwoju cywilizacyjnego. Rozwój zrównoważony nie może być dodatkowym tematem zajęć szkolnych, powinien być osią funkcjonowania szkoły i głównym punktem odniesienia.

¹⁷ Tłum. własne.

Agenda 2030 i 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju

Swoistymi drogowskazami wyznaczającymi kierunek zrównoważonego rozwoju jest wspomniane już 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju¹⁸, do osiągnięcia których społeczność międzynarodowa powinna dążyć w ciągu najbliższych kilkunastu lat — do 2030 r.



17 Celów Zrównoważonego Rozwoju w języku polskim i przyjętej ikonografii

Cele Zrównoważonego Rozwoju (często używa się skrótu SDGs od angielskiej nazwy *Sustainable Development Goals*) wzajemnie przenikają się ze sobą, ukazując współzależność procesów gospodarczych, społecznych i przyrodniczych. Prowadzenie skutecznej edukacji jest wpisane w realizację każdego z Celów Zrównoważonego Rozwoju a ustalenie Celu 4.: „Zapewnienie edukacji włączającej na wysokim poziomie oraz umożliwienie wszystkim ludziom edukacji przez całe życie”, szczególnie mocno podkreśla zasadnicze znaczenie edukacji dla osiągnięcia wszystkich Celów ZR i poczynienia znaczącego postępu na drodze realizacji zrównoważonego rozwoju.

Cel 4. ZR, podobnie jak wszystkie pozostałe zawiera listę szczegółowych zadań, które powinny być zrealizowane do 2030 r. Jednym z nich jest zapewnienie, że do roku 2030 wszyscy uczący się przyswoją wiedzę i nabędą umiejętności

¹⁸ ang.: *Sustainable Development Goals* (SDGs). Wszystkie 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju jest przedstawionych na stronach Polskiego komitetu ds. UNESCO, <http://www.unesco.pl/662/>.

Lista 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju (wraz z wybranymi kryteriami osiągnięcia założonego celu) znajduje się również na końcu tej publikacji.

potrzebne do promowania zrównoważonego rozwoju, w tym m.in. przez edukację na rzecz zrównoważonego rozwoju i zrównoważonego stylu życia, praw człowieka, równości płci, promowania kultury pokoju i niestosowania przemocy, globalnego obywatelstwa oraz docenienia różnorodności kulturowej i wkładu kultury w zrównoważony rozwój¹⁹.

Od czasu przyjęcia Agendy 2030 podczas 70. Sesji Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych we wrześniu 2015 r., jej 17 SDGs stało się wyzwaniem dla świata nauki, biznesu, organizacji pozarządowych, administracji i instytucji szkolnictwa. Uzyskanie założonych celów do 2030 r. wymaga bowiem zdecydowanych działań, innowacyjności, światowego partnerstwa i skutecznej edukacji.



Cel 4. Dobra jakość edukacji

Dekada Edukacji na rzecz Zrównoważonego Rozwoju do 2030 r.

Najnowszą inicjatywą ONZ i UNESCO mającą służyć wzmocnieniu edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju jest Dekada Edukacji na rzecz Zrównoważonego Rozwoju do 2030 r. przyjęta w 2021 r. podczas Światowej Konferencji UNESCO na temat Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju w Berlinie. Konferencja odbyła się w dniach 17–19 V 2021 r. Organizatorem było UNESCO, we współpracy i przy wsparciu niemieckiego Federalnego Ministerstwa Edukacji i Badań oraz w partnerstwie z Niemieckim Komitetem do spraw UNESCO.

Po zakończeniu konferencji 80 ministrów i wiceministrów oraz 2800 interesariuszy zajmujących się edukacją i środowiskiem z krajów całego świata podpisało Deklarację Berlińską w sprawie Edukacji na rzecz Zrównoważonego Rozwoju (ESD) zobowiązując się do podjęcia konkretnych działań w celu przekształcenia edukacji i nauki w taki sposób, aby służyły przetrwaniu naszej planety. UNESCO zaapelowało, aby do 2030 r. edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju stała się podstawowym elementem wszystkich systemów edukacji na wszystkich poziomach.

¹⁹ <http://www.un.org.pl/cel4>, [dostęp: 3 marca 2023 r.].

Podczas konferencji został przedstawiony dokument „Mapa Drogowa ESD do 2030 r.” (*Education for Sustainable Development: A Roadmap*)²⁰, który ma ułatwić każdemu państwu członkowskiemu UNESCO realizację wizji edukacji zwartej w Deklaracji Berlińskiej.

W dokumencie wskazano na następujące priorytetowe obszary działań:

- wzmocnienie roli ESD w polityce państw (*advancing policy*),
- przekształcanie środowiska uczenia się (*transforming learning environments*),
- wzmocnianie możliwości osób prowadzących edukację (*building capacities of the leaders*),
- wzmocnianie i mobilizowanie młodzieży (*empowering and mobilizing youth*),
- przyspieszenie działań na szczeblu lokalnym (*accelerating local level actions*)²¹.

W Deklaracji Berlińskiej uznano kluczową rolę nauczycieli w promowaniu EZR i inwestowaniu w rozwój zdolności nauczycieli oraz innego personelu oświatowego na wszystkich poziomach oraz w zapewnieniu ogólnosektorowego podejścia do niezbędnej transformacji edukacji.

STRESZCZENIE

W artykule przedstawiono rolę edukacji dla wdrażania celów zrównoważonego rozwoju i rolę ONZ a szczególności UNESCO w koordynowaniu działań na rzecz edukacji dla zrównoważonego rozwoju. Omówione zostały najważniejsze międzynarodowe inicjatywy ONZ obligujące kraje Europy i całego świata do wprowadzania edukacji dla zrównoważonego rozwoju (EZR) do systemów kształcenia do roku 2030. Zaprezentowano oraz omówiono cele tych zobowiązań oraz ich zakres.

SUMMARY

The article presents the role of education for the implementation of sustainable development goals and the role of the UN, and in particular UNESCO, in coordinating activities for education for sustainable development. The most important international UN initiatives obliging countries in Europe and around the world to introduce education for sustainable development (ESD) were discussed. to education systems until 2030. The objectives of these commitments and their scope were presented and discussed.

²⁰ *Education for Sustainable Development: A Roadmap*, published in 2020 by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374802>.

²¹ Tłum. własne.

Bibliografia

Źródła drukowane

Rozwój zrównoważony w edukacji szkolnej. Jak nauczać zgodnie z ideami Szczytu Ziemi, red. K. Kafel, W. Lenart, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1996, s. 8.

Kalinowska A., *Dekada Edukacji dla zrównoważonego Rozwoju — zmniejszanie barier*, w: *Wybrane zagadnienia z ekologii i ochrony środowiska. Teoria i praktyka zrównoważonego rozwoju. Wybór wykładów z lat 2004–2007*, red. A. Kalinowska, W. Lenart, Uniwersyteckie Centrum Badań nad Środowiskiem Przyrodniczym, Warszawa 2007, s. 45.

Przez Edukację do Zrównoważonego Rozwoju. Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2001, s. 29.

Strategia Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju Europejskiej Komisji Gospodarcza ONZ, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2008, s. 8–11.

Strony internetowe

Shaping the Future We Want. UN Decade of Education for Sustainable Development (2005–2014), FINAL REPORT, UNESCO, Paris 2014, pdf <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000230171> [dostęp: 26.07.2023].

Roadmap for Implmenting Global Action Programme on Education for Sustainable Development, <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf> [dostęp: 26.07.2023].

Education for Sustainable Development: A Roadmap, published in 2020 by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374802> [dostęp: 26.07.2023].

<http://www.unesco.pl/edukacja/dekada-edukacji-nt-zrownowazonego-rozwoju/neste/1/article/37/swiatowa-konferencja-na-temat-edukacji-dla-zrownowazonego-rozwoju/> [dostęp: 26.07.2023].

<http://www.un.org.pl/cel4> [dostęp: 26.07.2023].

<http://www.unesco.pl/> [dostęp: 26.07.2023].

Notka o autorze

dr Anna Batorczak — biolog, ekolog. Obroniła pracą doktorską na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego na temat stanu edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju w edukacji formalnej w Polsce i Wielkiej Brytanii. Obecnie adiunkt na Uniwersytecie Warszawskim w Uniwersyteckim Centrum Badań nad Środowiskiem Przyrodniczym i Zrównoważonym Rozwojem — prowadzi zajęcia z zakresu edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju dla studentów Międzywydziałowych Studiów Ochrony Środowiska i kierunku *Sustainable Development*. Koordynowała utworzenie nowego kierunku studiów II stopnia w języku angielskim *Sustainable Development* na UW i obecnie pełni funkcję kierownika tego kierunku studiów. Przez wiele lat koordynowała liczne krajowe i międzynarodowe projekty odnoszące się do różnych aspektów edukacji dla zrównoważonego rozwoju takich jak: edukacja na obszarach chronionych, edukacja osób niepełnosprawnych, szkoła jako placówka zrównoważonego rozwoju, wykorzystanie multimediów. Jest

wykładowcą na Uniwersytetach Trzeciego Wieku oraz Uniwersytecie Dzieci. Autorka licznych scenariuszy zajęć i opracowań edukacyjnych. Współpracuje z licznymi organizacjami i instytucjami zajmującymi się edukacją m.in.: Polski Komitet ds. UNESCO i Fundacja Rozwoju Systemów Edukacji. Jest Ekspertem Komisji Europejskiej w programie Horizon Europe.